

Korte mededelingen

De Ooypolder bij Nijmegen

Olof M. van Hoorn beschrijft de Ooypolder bij Nijmegen in „Natura” (jrg. 68-nr. 3-maart 1971-pp. 35-40) als een uniek vogelgebied. De toekomst van dit uiterwaardengebied van de Waal ten oosten van Nijmegen staat weer op het spel. Rijkswaterstaat heeft plannen de scherpe bocht in de Waal boven Nijmegen door een kanaal door de Ooypolder af te snijden, waardoor de helft van het 200 ha grote natuurgebied in de Ooypolder (kolken en oeverlanden) verloren zou gaan. (zie ook „Natuurbehoud”, jrg. 2-nr. 2-p. 34). Er broeden vele futen, dodaarsjes, waterrallen, zwarte sterns, visdiefjes maar ook woudaapjes, roerdampen, zomertalingen, slob-eenden, blauwborstjes, ransuil, bosriet-zangers, boom- en torenvalk, kleine plevier, tafel- en kuifeend, kemphanen en kwartelkoningen, ja zelfs soms de kraken krooneend. Stormmeeuwen pogen er bijna elk jaar te broeden. Gedurende de trektijd is het een prachtig gebied voor steltlopers en eenden en zelfs voor ganzen en zwanen. In de winter komen er

veel eenden, slechtvalk, ruigpootbuiser en klapekster voor. En er werden o.a. de roodkeelduiker, velduil, aalscholver en sneeuwgorst waargenomen. Men vraagt zich af of de plannen van Rijkswaterstaat wel noodzakelijk zijn. Het zou een on-
vervangbare schade aanrichten, niet alleen botanisch en ornithologisch bezien, maar niet in het minst ook landschappelijk.

J.T.

Op 24 juni 1971 nam ik in de Groenlanden in de Ooypolder een mooie uit-
gekleurde witvleugelstern waar tussen zwarte sterns. In juni 1970 heeft er bij Kekerdorp, toen het water gezakt was en de uiterwaarden er heel typisch moeras-
sig uitzagen een paartje trachten te broeden (O. v. Hoorn, A. Wittgen, B. Hallman). Vanaf ongeveer midden juni '71 zit al twee weken een ooievaar in de Ooypolder en is er een broedgeval van de kerkuil. De kwartelkoning is er helemaal niet, anders minstens 5 paar (vanaf 1967).

- Olof van Hoorn, Ooijsebandijk 88, Ooij (gem. Ubbergen)

Vroege waarnemingen van de kievit in Zeeland

Met belangstelling las ik het artikel van de heer Jan P. Strijbos (pag. 493) met enkele waarnemingen van de kievit in januari/februari 1971. Hieruit blijkt dat de kieviten reeds onmiddellijk na de invallende dooi in West Zeeuwsch-Vlaanderen terugkeerden. De Westerschelde lijkt mij echter een belangrijke barrière toe bij de terugkeer in het voorjaar en niet alleen voor de kievit.

De hieronder vermelde waarnemingen zijn daarom wellicht van belang:

18 jan. 3 ex. Veerhoekpolder, Oostburg.

19 jan. 1 ex. tussen Middelburg en Veere.

20 jan. 2 ex. Blikke, zo Nieuwvliet; 2 ex. Liter oost, zo Oostburg.

22 jan. 10 ex. Tonnebrug, no Sint Kruis.

26 jan. 1 ex. zeedijk Braakman; 147 ex. Brugsevaart, Oostburg; 1 ex. Elisabethpolder, Biervliet; 1 ex. Grote Gat, Oostburg.

27 jan. 20 ex. Kruisweg, Oostplaat.

28 jan. 170 ex. Liter oost, zo Oostburg; 1 ex. Breskens; 2 ex. Zwarte Gat, Groede.

29 jan. 13 ex. Tonnebrug, n Sint Kruis; 8 ex. Zwarte Sluis n Sint Kruis; 31 ex. Liter; 8 ex. vuurtoren Breskens; 3 ex. „Schijve”, zeedijk Nieuwvliet.

1 febr. 3 ex. Baarzande, z Breskens; 7 ex. Braakman.

2 febr. 6 ex. Blikke, Nieuwvliet; 3 ex. Henricusput, n Oostburg.

3 febr. 4 ex. Turkye, tussen Waterlandkerkje en IJzendijke; 7 ex. Zwarte Sluis, n Sint Kruis.

4 febr. 2 ex. Onderlanden, Clinge. Het aantal viel in Oost Zeeuwsch Vlaanderen op de route van Braakman naar Clinge v.v. erg tegen.

5 febr. 5 ex. Blikke z.; 11 ex. Grote Gat, Oostburg.

6 febr. 5 ex. Zwarte Sluis.

8 febr. 45 ex. Baarzande, z Breskens; 2 ex. w Colijnsplaat.

9 febr. 65 ex. Baarzande; 120 ex. Liter o.

10 febr. 30 ex. Braakman; 3 ex. Scherbier, n Oostburg.

11 febr. 60 ex. Baarzande, 100 ex. Grote Gat, Oostburg.

12 febr. 30 ex. Baarzande; 40 ex. Liter o; 80 ex. Sophiapolder, zo Oostburg; 70 ex. Tonnebrug; 80 ex. Eeclosewatergang, z Sint Kruis; 2 ex. Moershoofde, z Sint Kruis; 140 ex. Grote Kreek, Sint Kruis; 165 ex. w van Blikke.

15 febr. 60 ex. Baarzande; 6 ex. Hoek n.

16 febr. 65 ex. Grote Gat; 70 ex. Baarzande; 4 ex. Colijnsplaat w.

17 febr. 40 ex. Blikke z; 30 ex. Blikke o; 60 ex. Baarzande; 325 ex. Heille, z Sluis; 140 ex. Eede o, Drieversweg, Aardenburg; 80 ex. Meershoofde, z Sint Kruis; 40 ex. Boomkreek, n Sint Kruis; 170 ex. Zwarte Sluis.

18 febr. 60 ex. Middelburg-Nieuwland.

19 febr. 33 ex. Blikke z; 160 ex. Grote Gat, Oostburg.

• H. Enkelaar, Noordwal 45, Oostburg

Noorse dagstootvogels en uilen beschermd

De „Aftenposten” van 18 juni j.l. meldt op de voorpagina dat in Noorwegen alle uilen en een reeks dagroofvogels volledig zullen worden beschermd. Van de dagroofvogels worden met name genoemd buizerd, ruigpootbuizerd, sperwer, havik, wouw, Pallas' zeearend (in Noorwegen: dwaalgast) wespandief, bruine, blauwe, steppen- en grauwe kiekendief, visarend, slechtvalk, giervalk, smelleken, boomvalk, roodpootvalk en torenvalk. Evenals met de reeds in eerder stadium in bescherming genomen zeearend en steenarend (zie Het Vogeljaar jrg. 19, p. 517 e.v.) laat men echter de mogelijkheid open afschotvergunningen af te geven voor stootvogels die schade aanrichten. Wij hopen dat de noren deze dispensatiemogelijkheid niet al te soepel zullen gaan hanteren. Desalniettemin is deze maatregel, ook in europaes verband, bijzonder belangrijk daar Noorwegen in vergelijking met andere westeuropese landen van enkele soorten stootvogels en uilen verhoudingsgewijs nog redelijke broedpopulaties herbergt.

G.L.O.

Het krantenknipsel ontvingen wij in dank van de heer H. J. Slijper.

De klapekster in zijn winterterritorium bespied

Als iemand de vogels als hobby heeft dan kan hij practisch het gehele jaar van deze mooie liefhebberij genieten. Ieder seizoen biedt wel gelegenheid om iets bijzonders te zien al moeten we er dan soms wel wat moeite voor doen. Vooral in het winterhalfjaar; dan worden er wel eens ontberingen geleden als we bijvoorbeeld op de nieuwe dijken van de Flevo-polders staan te kijken in een ijzig koude wind naar de baardmannetjes in de onafzienbare rietvelden en aan de kant van het IJsselmeer naar de duizenden eenden van allerlei soort. Juist in de winter ontmoeten we vaak vogels, die wij niet als broedvogel kennen. Op deze wijze kunnen we er toch kennis mee maken, al is het dan wel vaak in een geheel ander kleed dan in het broedseizoen. Maar ook kun je vaak prachtige waarnemingen doen in je eigen omgeving wanneer je daar zomaar eens wat rondtoert zoals ondergetekende deed met iemand, die ook onze gevederde vrienden als liefhebberij heeft. Om iets van uit de auto te kunnen observeren werd er uiterst langzaam gereden over de stille wegen van het Beesdsche Lage Veld onder de gemeente Culemborg, niet zo ver van onze woonplaats Vianen. In dit Beesdsche Lage Veld deden we een prachtige waarneming, we zagen er een klapekster. Nu is het waarnemen van een klapekster in het winterhalfjaar eigenlijk niet zo bijzonder, want vlakbij Vianen in de polder Bolgerijen

zien we hem regelmatig iedere winter. De klapekster die we in het Beesdsche Lage Veld zagen, vloog vlak voor de auto uit met in zijn poten een muis. In alle boeken kun je lezen dat een klapekster wel muizen vangt en in de Atlas van de Europese Vogels staat dat ze zelfs jonge eekhoorns en vogels ter grootte van een veldleeuwrik als hun prooi kunnen bemachtigen.

Zij vangen deze prooi dan met hun poten staat er in de boeken, meestal neem je dan maar aan dat dit wel zo zal zijn. Maar deze keer heb ik het zelf kunnen aanschouwen en het is eigenlijk een gek gezicht dat je zo'n betrekkelijk kleine vogel met zo'n grote prooi ziet vliegen. Hij vloog nog een poosje voor ons uit en streek toen neer in een grote meidoornstruik langs de weg. En nu zagen we iets, wat we ook al lang wisten maar dat dan wel boekenwijsheid was: de klapekster spietste zijn prooi aan een grote doorn en hij begon met grote haken scheurbewegingen van zijn bijzonder gevormde snavel de muis te bewerken. Dit gebeuren konden we op ongeveer 3 meter afstand waarnemen. We zagen dat de muis met de kop naar boven was opgespietst en dat deze het eerst werd verslonden. Even stopte de vogel zijn bloedige bezigheid en kwam nieuwsgierig kijkend op de buitenste takken van de meidoorn zitten. Hij was geheel niet schuw en stoorde zich helemaal niet aan onze aanwezigheid. Zo konden we de vogel op zeer korte afstand bewonderen in al zijn pracht. Later zijn we de meidoorn nog eens goed gaan bekijken en zagen dat er nog meer muizen zaten opgespietst en ook alle met de kop naar boven. We zagen nog resten van ander gedierte zitten, maar we konden niet meer zien wat dat geweest was, omdat deze al te erg door de vogel waren ver-minkt.

Nu las ik ook weer in Sluifers Prisma vogelboek dat de klapekster een winterterritorium bezit. Dit geeft ons dan misschien nog eens de gelegenheid om deze kleine roofvogel in zijn winterterritorium te bespieden. Het was in ieder geval een hele belevenis die deze klapekster ons bezorgde.

De muis die de klapekster opprikte in een meidoorn
Foto: J. Dijkstra

• J. Dijkstra, Stammershoefstraat 68, Vianen

Twee projecten voor de grote stootvogels

De Westelijke Pyreneeën en met name de Noord Spaanse provincies behoren tot de weinige streken in Europa die nog een grote verscheidenheid en dichtheid aan stootvogels bezitten. Het zijn de gieren die vooral de aandacht trekken en een karakteristiek beeld in het landschap vormen. Zij zijn direct afhankelijk van de schapenteelt, die hun voedselbasis vormt.

Gelijk al aan de Franse kant gebeurd is, bestaat het gevaar dat deze schapenteelt in de toekomst ook aan de Spaanse kant sterk zal gaan afnemen. Het recente gebruik van lindaan bij „sheep-dipping” aan de Franse kant, heeft daar reeds zijn noodlottige invloed doen gelden op de daar levende vale gieren.

In Spaans-Nederlandse samenwerking werd in het kader van een project van het Wereld Natuur Fonds (518) een plan ontworpen om als eerste stap tot het behoud van de rijke stootvogelstand een permanente voederplaats in te richten als experiment voor het scheppen van een aanvullende voedselbasis. Een hoog gelegen terrein in Navarra werd door de eigenaar als vrijwillig (EUREL) reser- vaat ter beschikking gesteld.

Het schild van EUREL aan de toegangspoort
Foto: M. Bijleveld

Met financiële hulp van de Amerikaanse en Nederlandse afdeling van het Wereld Natuur Fonds, alsmede de leden van de Nederlandse Ornithologische Unie werden door de Navarese vereniging voor

natuurbescherming (ANAN) een omheining en een observatiehuisje gebouwd, een lokale weg verbeterd en andere voorzieningen getroffen. De stedelijke overheid van Pamplona zei toe kosteloos kadavers ter beschikking te stellen.

De Spaanse afdeling van het Wereld Natuur Fonds verschaftte voor het transport hiervan een grote landrover die in Madrid door de president van het Spaanse WWF, Prins Juan Carlos, aan ANAN werd overgedragen.

Op 5 juli 1970, vond onder grote belangstelling de officiële inauguratie plaats van wat in de pers het „gierenrestaurant” werd genoemd.

Dat dit in internationale samenwerking tot stand gekomen natuurbeschermingsproject in Navarra aan zijn doel lijkt te beantwoorden, blijkt uit de talrijke gieren en andere vogels die sindsdien op de voerplaats werden waargenomen. Daarnaast is ook het propagandistisch effect op de bevolking groot gebleken.

Aan de andere kant van de Pyreneeën is inmiddels door de Franse natuurbescherming eenzelfde initiatief genomen tot behoud van de laatste veertig paren van de vale gier op Frans grondgebied. Hier daalde de reproductie in vijf jaar met ongeveer 50 %. De directie van het Nationale Park in de Pyreneeën richtte een permanente voerplaats in, die op zeer bevredigende wijze werkt.

Als een ander klein project van het Wereld Natuur Fonds (521) werd dit jaar de reïntroductie van de vale gier in het Franse Massif Central ondernomen. In dit gebied verdween de soort als broedvogel rond 1945. De Spaanse autoriteiten stelden een viertal jonge vogels afkomstig uit Navarra ter beschikking. Dit initiatief, dat ook van Nederlandse WWF zijde financieel werd ondersteund, verloopt tot nu toe naar wens.

Met deze projecten, waaronder ook de inspanning ten behoeve van de laatste zeearenden in Noord-Duitsland vallen, heeft het Wereld Natuur Fonds in het Europees Natuurbeschermingsjaar de eerste stappen gezet voor het behoud van een der belangwekkendste elementen van de Europese fauna.

• Drs. M. F. J. J. Bijleveld, Postbus 7, Zeist

„Massale vogelsterfte als...”

Op 19 april j.l. is aan de Rijks Universiteit van Utrecht gepromoveerd tot doctor in de wis- en natuurkunde J. H. Koeman op een proefschrift getiteld: „Het voorkomen en de toxicologische betekenis van enkele chloorkoolwaterstoffen aan de Nederlandse kust in de periode van 1965 tot 1970”.

De aanleiding tot een gericht onderzoek naar de biologische betekenis van deze stoffen in het kustmilieu was de aanwezigheid van relatief hoge residu-gehalten van enkele chloorkoolwaterstoffen in de weefsels van op verdachte wijze gestorven zeevogels in het Waddengebied in 1964.

Uit onderzoeken naar de doodsoorzaak van grote sterns (1965), eidereenden (1966, 1967, 1968) en lepelaars mag worden geconcludeerd, dat deze zeer waarschijnlijk het slachtoffer waren geworden van een vergiftiging met enkele van de aangetoonde chloorkoolwaterstoffen.

Tevens werd aangetoond, dat de gehalten aan chloorkoolwaterstoffen het hoogst waren aan de Zuidhollandse kust ter hoogte van Hoek van Holland en Scheveningen.

De belangrijkste stelling in het proefschrift van Dr. Koeman „Een voortzetting van het gebruik van chloorbiphenylen (PCB's) in toepassingen waarbij deze stoffen uiteindelijk in het milieu terecht komen, zal binnen enkele jaren aanleiding geven tot massale sterfte onder talloze vogelsoorten” is dan ook niet bepaald hoopgevend voor de toekomst.

Dr. Koeman, voor onze lezers overigens geen onbekende, heeft aan zijn proefschrift een aantal zeer interessante stellingen toegevoegd. Zo vindt hij dat „Een te sterk op de jacht gericht natuurbeheer er in ons land toe geleid heeft, dat tal van interessante diersoorten uiterst zeldzaam zijn geworden”.

Een andere stelling is: „Bij toelating van bestrijdingsmiddelen en de hieraan gekoppelde normstelling ten aanzien van het gebruik wordt een naar verhouding te zwaar accent gelegd op de directe invloed op de volksgezondheid, daar — internationaal gezien — de mogelijke milieu-effecten niet of nauwelijks in de

toelatingsbeoordeling worden betrokken”.
H. J. Lichtenbeld

Wintertelling van veldleeuweriken

Tijdens de periode van 2 januari 1971 tot en met 6 januari 1971 werd een telling gehouden van de veldleeuwerik. Dit was mogelijk doordat de velden met sneeuw waren bedekt.

Een afstand van ongeveer 180 kilometer werd in die dagen afgelegd in West Zeeuws-Vlaanderen.

D.i. ongeveer 25 % van de totale afstand van de wegen in dit gewest.

Totaal werden geteld ongeveer 5400 veldleeuweriken, in groepen van 60 ex. tot 550 ex.

Hoofdzakelijk op zaaigrasland en op koolzaad, hier en daar ook wat op winter-tarwe.

Sommige percelen werden twee en drie keer geteld, dus op verschillende dagen. Dit om vast te stellen hoe het verloop was van het ene perceel naar het andere perceel. De getelde aantallen waren steeds nagenoeg hetzelfde. Gezien het aantal koolzaad- en graszaadpercelen in het niet getelde deel van West Zeeuwsch-Vlaanderen kan het aantal veldleeuweriken in genoemde periode in totaal minstens op 12.000 worden geschat. Een dergelijk aantal is door mij sinds 1942 in West Zeeuwsch-Vlaanderen niet waargenomen.

Op 12-1-1971 werd gedurende een vijftiental minuten bij de Paulinahaven in West Zeeuwsch-Vlaanderen een trek van de veldleeuwerik waargenomen van ongeveer 170 exemplaren in oostelijke richting.

• H. Enkelaar, Noordwal 45, Oostburg

Houtduiven in de winter

Tijdens de telling in de periode van 2 januari 1971 tot en met 6 januari 1971 werden naast de veldleeuwerik ook de aanwezige houtduiven geteld. Deze kwamen hoofdzakelijk voor op koolzaadvelden.

Over de afgelegde afstand van ongeveer 180 km in West Zeeuwsch-Vlaanderen, d.i. ongeveer 25 % van de totale lengte aan wegen werden geteld 2900 exemplaren. Daarnaast werd in een ander deel van West Zeeuwsch-Vlaanderen op 20 ja-

nuari 1971 nog eens een totaal van ongeveer 1900 exemplaren geteld.

De telling 2 t/m 6-1-1971 werd vergemakkelijkt door het sneeuwdek dat aanwezig was.

Gezien de aantallen omstreeks 20 januari 1971 aanwezig in het telgebied van 2 t/m 6-1-1971 moeten de aantallen van 20 januari 1971 andere exemplaren zijn geweest. In de Hoofdplaatpolder, onder Hoofdplaat werden op 11 januari 1971 alleen al ongeveer 1300 exemplaren geteld, tussen 12 en 14 januari 1971 waren daar ongeveer 1130 ex. aanwezig.

Bij een voorzichtige schatting voor de eerste week van januari 1971 durf ik dit aantal vast te stellen voor geheel W.Z.-Vlaanderen op minstens 8000 exemplaren. 3 februari 1971 817 ex. in populieren onder Philippine.

• H. Enkelaar, Noordwal 45, Oostburg

Birds of Estuaries*Enquiry

In 1969 zijn in nauwe samenwerking de British Trust for Ornithology en de Royal Society for the Protection of Birds begonnen aan een onderzoek naar de vogels van de riviermonden van Engeland, Schotland, Wales en Ierland.

De vogels gebruiken de riviermonden voor verschillende doeleinden. Zo dienen sommige als ruigebied, terwijl andere als voedselgebied tijdens de trek of als ijsvrij voedselgebied in de winter worden gebruikt.

De belangrijkste doelen van het onderzoek zijn dan ook: a. het bepalen van de kwantitatieve schatting van de op deze plaatsen aanwezige vogels en b. het onderzoek naar de redenen, waarom de vogels het ene gebied verkiezen boven het andere.

Het eerste rapport van een proefonderzoek, de periode van augustus 1969 tot april 1970 behandeld, is in april j.l. verschenen. Het uit 28 pagina's bestaande werkje is onderverdeeld in 5 hoofdstukken: inleiding, eenden, ganzen, wadvogels en meeuwen.

Vrij veel cijfermateriaal wordt gegeven over de eenden, ganzen en meeuwen, doch de waadvogels vormen de hoofdschotel. In tabellen worden de getelde aantallen vermeld waarbij de bonte strandloper met 200.000 als hoogste staat genoteerd, gevolgd door de kanoetstrand-

loper met 185.000, de scholekster met 112.000 en de tureluur met 55.000 (deze cijfers gelden voor Engeland). In andere tabellen worden o.a. de riviermonden genoemd met het hoogste aantal aldaar waargenomen vogels. Hierbij staat Morecambe Bay (Lancs) bovenaan met bijna 225.000, gevolgd door de Dee (Cheshire/Flints) met 147.944 en de Solway (Cumberland/Scotland) met 75.833. In totaal worden waardevolle gegevens verstrekt over een 60-tal estuaria.

Door de grote hoeveelheid gegevens zal dit rapport van veel belang zijn en bijzonder goed van pas komen, vooral nu de estuaria onder bedreiging staan van ontwikkelingen op het gebied van havenwerken, industrie en toeristencentra. Met belangstelling kijken wij uit naar de uitkomsten van de nadere onderzoeken die tot in 1975 zullen doorgaan. H.J.L.